

riječi s vrijednostima publike.

Ovaj je stručni rad prvotno namijenjen studentima komunikacijskih znanosti, kao i etabliranim stratezima, no s obzirom na to što teme poglavlja pokrivaju širok raspon teorija i istraživačkog rada, svako od poglavlja može biti početak novog diskursa svakome tko je vlastitim djelovanjem uključen u komunikacijske prakse. Usprkos potencijalu koji se može pronaći unutar ovog rada, korisno je posjedovati određeno predznanje, radi lakšeg razumijevanja.

U konačnici, stratezi krizne komunikacije ključni su za prevladavanje društvenih kriza. Pravodobna, točna, lako razumljiva, usmjerena, socijalno pravedna komunikacija, zasnovana na različitostima primatelja poruka ključna je za prevladavanje krize i aktivaciju pojedinaca. Ovo djelo donosi pregršt teorijskih i empirijskih spoznaja svima koji rade na području komunikacijskih znanosti: istraživačima, studentima, komunikacijskim praktičarima i znanstvenicima, a zasigurno i brojnim drugima. Uz to, predstavlja i važan temelj za buduće krizne komunikacije – uz naglasak na komunikaciju klimatske krize, kao i nužne promjene i prilagodbe koje činimo širim sagledavanjem situacije.

Promicanje znanstvenog znanja, ali i perspektive proživljenog iskustva pojedinaca – ne zaboravljajući na različitosti, njegujući socijalnu pravdu i retoriku usmjerenu na ravnopravnost različitosti, vodeći računa o mjestu pojedinaca kojima se praktičari obraćaju – mogu pružiti bolju pripremu višestrukih perspektiva za spremnost na katastrofu. Ne samo to, mogu potaknuti ljude na djelovanje.

Ivana Belić

Jaka Primorac

OD PROJEKTA DO PROJEKTA. Rad i zaposlenost u kulturnom sektoru Blok, Zagreb, 2021., 103 str.

Knjiga *Od projekta do projekta* nastala je kao rezultat dugogodišnjeg istraživanja autorice u području kulture i kritika je postojećeg stanja u kojem se nalaze umjetnici i radnici u kulturi danas. Autorica analizira probleme u sektoru kulture, poput tretmana umjetnika, njihova položaja na tržištu rada, uloge sindikata, oblika financiranja i budućnosti sektora kulture u Hrvatskoj. Njezin rad obuhvaća i specifičnost pojave tzv. projektnog rada te ga povezuje sa sličnim trendovima u svijetu. Poseban naglasak stavlja na utjecaj pandemije COVID-a 19, koja je otkrila da je ionako ranjiv sektor kulture postao još ranjiviji. Nadalje, navodi i osobne iskaze radnika u kulturi u vezi s njihovim položajem na tržištu rada. Knjiga je podijeljena u četiri dijela koja povezuju problematiku nesigurnog rada radnika u kulturi u Hrvatskoj i Europi kroz teorijska i istraživačka razmatranja i mnoštvo referenci. Recipijenti knjige su radnici u kulturi, umjetnici, udruge i donositelji politika.

Uvodni dio posvećen je uvriježenoj društvenoj percepciji radnika u kulturi i umjetnika kao osobe koja mašta i bavi se sporednim stvarima koje se ne mogu smatrati radom. Nastojeći odbaciti takva shvaćanja, autorica prikazuje kako se djelovanje radnika u kulturi odvija u određenom društvenom i ekonomskom kontekstu. Autorica također pojašnjava razliku između umjetničkog i kulturnog rada kroz osvrt na teorijske pristupe i istraživanja iz područja kulture. Problematiku shvaćanja radnika u kulturi prikazuje odabirom poznatih društvenih

teoretičara iz Europe, Britanije i Hrvatske, koji se bave sociologijom kulture i kulturnom sociologijom. Poseban osvrt daje na fleksibilnost rada općenito, a koji zahvaća i sektor kulture, koji stvara nesigurne i nepredvidljive oblike angažiranja umjetnika i radnika u kulturi. Potrebi za stabilnijim izvorima financiranja kulture i jačanju sindikata u zaštiti radnika u kulturi posvećen je znatan dio analize.

Nakon uvodnog poglavlja, autorica prelazi na određivanje konteksta projektnog rada u kulturi koji locira u 70-te godine 20. stoljeća. Nadalje prikazuje provedena istraživanja o stanju radnika u kulturi u Hrvatskoj. Istraživanja koja navodi provedena su u posljednjih dvadeset godina i obuhvaćaju podatke o zaposlenosti po pojedinim područjima kao što su: kreativne industrije, položaj menadžera u kulturi, položaj dizajnera, položaj medijskih radnika, uvjeti rada u udrugama civilnog društva te status umjetnika na lokalnoj razini. Analizirajući navedena istraživanja, autorica objašnjava da, iako sadržavaju fragmentirane podatke, ukazuju na veliku razliku u načinu ugovaranja rada među zaposlenima u ustanovama u kulturi i onih koji su zaposleni po projektima ili u udrugama. Razlika se, naime, očituje u predvidivosti i stabilnosti u prvih, a u neizvjesnosti i nesigurnosti u drugih. Takav način ugovaranja rada ukazuje na nejednakost.

S obzirom na to da je ponuđena cijena rada radnicima u kulturi niska, rad od projekta do projekta u suštini je neravnopravan način uređenja radnog odnosa, jer se često ne pregovara nego se „daje“ i „uzima“ onoliko koliko je odobrio donator, što isključuje mogućnost pregovaranja o visini plaće ili honorara za određeni posao. Posljedično,

takav oblik ugovaranja utječe na to da se radnicima u kulturi oduzima autonomija u odlučivanju o vrijednosti vlastita rada. Kratkoročni angažman postao je „kultura u sektoru kulture“. Takav oblik angažmana, koji podrazumijeva provođenje tek jedne ili dviju aktivnosti, stvara nesiguran oblik rada i odašilje poruku da se ne isplati „baviti“ kulturom. Time buduće generacije odvraća od kreativnih poslova jer su nepredvidivi i nestabilni.

U ovom se poglavlju razmatra i razvoj financijskih mehanizama za podržavanje kulture i navode se uspjesi radnika u kulturi u smislu osnivanja Hrvatskog audiovizualnog centra (HAVC) i Zaklade Kultura nova. Međutim, potrebe za financiranje kulture veće su od raspoloživih sredstava koja se godišnje izdvajaju za financiranje kulturnih projekata, a koja ne prelaze 1 posto javnih izdavanja na državnoj razini. Osim toga, iznosi prijavljenih projekata za javne potrebe u kulturi svake godine premašuju planirana financijska sredstva. U tom kontekstu, autorica navodi i to da političke stranke u svojim programima kulturu spominju tek na marginama, a kada i ako dođu na vlast, kulturu ne tretiraju na zadovoljavajući način.

Znatan dio ovog poglavlja zauzima i razmatranje o potrebi za prikupljanjem preciznih podataka o zaposlenima u kulturi u Hrvatskoj i Europskoj uniji. Navodeći Eurostat, autorica izdvaja statističke podatke koji se odnose na njihovu razinu obrazovanja, rod, pravni oblik djelovanja i udio zaposlenih u djelatnostima u kulturi u ukupnom broju zaposlenih. Nadalje, autoričina podrobna analiza ukazuje na običaj (ne)plaćanja određenih poslova i trend potplaćenosti. Zatim se uspoređuju umjetnici koji rade u ustanovama s onima

koji rade na projektima te samostalnim umjetnicima. U tom kontekstu, autorica ukazuje na nepovoljan položaj onih djelatnika u kulturi koji rade od projekta do projekta te zagovara bolju zakonsku regulativu koja bi uredila status samostalnih umjetnika. Pitanje statusa slobodnih umjetnika istaknulo se posebice tijekom pandemije COVID-a 19 kada je većina donatora obustavila postojeće projekte ili odgodila buduće natječaje, a slobodni su umjetnici bili prepušteni samima sebi na tržištu rada, počesto morajući raditi poslove izvan svoje struke.

U trećem poglavlju nastavlja se kritički osvrt na projektno zapošljavanje, a nadovezujući se na autoričino ranije provedeno istraživanje o utjecaju pandemije COVID-a 19 na život i rad radnika u kulturi. Autorica analizira jačanje individualizacije radnika u kulturi, (ne)mogućnosti razvoja karijere te sintagme „posla kao poziva“, gdje se brišu granice poslovnog i privatnog života, te potrebe da umjetnici permanentno moraju razvijati vlastiti socijalni kapital kako bi si mogli osigurati sljedeći posao. Uz navedeno neraskidivo je vezana i praksa potplaćenosti u smislu vremena provedenog na poslu. Iz statističkih podataka autorica izdvaja one vezane za prekovremeni rad radnika u kulturi koji rade u udrugama civilnog društva. Nadalje razmatra nova tematska područja koja uvode natječaji raspisani u okviru Europskog socijalnog fonda (ESF), a čijim se područjima radnici u kulturi moraju prilagoditi, bez obzira na struku, zbog potrebe za financijskim sredstvima.

Četvrto i posljednje poglavlje obuhvaća teme koje se odnose na stvaranje uvjeta za bolje plaćene poslove u kulturi, ulogu sindikata, solidarnost te mogućnosti os-

novnog dohotka kao oblika koji treba aktivirati u kriznim vremenima. Kroz osobne iskaze radnika u kulturi koji su sudjelovali u prethodnim autoričnim istraživanjima, navodi se kako je potrebno razvijati strategije za bolje plaćanje umjetničkog rada. Uz to autorica objašnjava i potrebu za donošenjem kolektivnih ugovora ili drugih oblika radno-pravne zaštite radnika u kulturi. Navode se postojeći primjeri iz prakse koji su se razvijali u nekim djelatnostima, kao što su film, glazba, dizajn, scenarij i književnost. U pogledu solidarnosti, autorica analizira nove oblike suradnje koji su se stvorili tijekom pandemije COVID-a 19, primjerice organiziranih načina prikupljanja sredstava putem platformi (engl. *crowdfunding*) ili ciljanih kampanja koje bi poslužile za financiranje rada radnika u kulturi.

Na kraju tog poglavlja autorica razmatra javne politike u Hrvatskoj koje bi trebale biti usmjerene prema uključivanju pravne zaštite većeg broja radnika u kulturi. U tom se pogledu predlaže proširivanje zakonskog okvira koji uređuje status samostalnih umjetnika te bolja angažiranost sindikata putem kojih bi se mogli razviti mehanizmi za uređenje nestandardnih oblika angažmana radnika u kulturi. S obzirom na to da sektor kulture većinom čine visokoobrazovane osobe predane radu, potrebna im je i primjerena pravna zaštita i vrednovanje. Kao moguća javnopolitička rješenja autorica predlaže višegodišnje potpore za udruge i veći broj stipendija za mlade umjetnike koje bi mogle poboljšati ulazak radnika u sektor kulture i njihov opstanak u njemu. Proizvodnja kulture leži u rukama radnika u kulturi koji se dugo godina obrazuju kako bi mogli doprinijeti društvu u kojem žive. Stoga je

potrebno posvetiti više pozornosti kreiranju stabilnih uvjeta njihova rada.

Zaključno, knjiga pruža širok prikaz položaja radnika u kulturi u Hrvatskoj kroz detaljnu analizu sektora kulture. Bogata je statističkim podacima i analizama s pomoću kojih se daje izvrstan uvid u položaj i potrebe radnika u kulturi prije i poslije pandemije. Autorica naglašava potrebu za povećanjem sredstava za sektor kulture što bi omogućilo primjereno vrednovanje, kreiranje i uspostavu mehanizama za razvoj i održavanje tog sektora te smanjenje nejednakosti među radnicima u kulturi koji su zaposleni u različitim pravnim osobama ili su samozaposleni. Knjiga otvara prostor za raspravu o orijentiranosti institucija koje financiraju kulturu, a dotiče se i sindikata i potrebe za većom solidarnosti u poboljšanju uvjeta ugovaranja za radnike u sektoru kulture. Knjiga je korisna studija i iz znanstvene perspektive, ali i kao smjerokaz za donošenje javnih politika.

Albin Matoshi

Matija Mato Škerbić
FILOZOFIJA SPORTA. Nastanak i razvoj jedne discipline
Pergamena, Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu i Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, Zagreb, 2021., 302 str.

Tokom 2021. godine, Matija Mato Škerbić, savremeni hrvatski filozof sporta, čitačkoj publici u zemlji i regionu poklonio je svoju monografiju pod nazivom „Filozofija Sporta. Nastanak i razvoj jedne discipline“. Ova znanstvena autorska knjiga izvorno je delo na hrvatskom jeziku i ugledala je svetlost dana kao izdanje zagrebačke Pergamene, Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, te Znanstvenog centra izvrsnosti za integrativnu bioetiku. Knjiga jeste izmenjeno i dopunjeno izdanje doktorske disertacije pod nazivom „Etika sporta Williama Johna Morgana“ koju je autor odbranio 19. srpnja 2019. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu pred komisijom u sastavu: prof. dr. Hrvoje Jurić, prof. dr. Marko Tokić i doc. dr. Ivana Gregurić, a pod mentorstvom prof. dr. Ante Čovića.

Obimno delo na ukupno 300 strana sastoji se iz: Uvoda, osam poglavlja uključujući i Zaključak, Literaturu, Sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku i Životopis autora sa popisom objavljenih dela.

Prvo poglavlje (str. 19-61) pod nazivom „Što je sport?“ sastoji se iz tri odeljka i ukupno jedanaest pododeljaka. Prvi odeljak „Definiranje sporta“ čine sledeći pododeljci: „B. H. Suits i ‘trijada’ pojmova: igra, igranje i sport“, „Igranje (engl. *play*)“, „Igra (engl. *game*)“, „Filozofija igre i igranja“, „Sport“, „Problemi i nedorečenosti“ i „Sport se ne može definirati, a nije